

суперечностей родинного виховання сьогодення та формуванню справжньої української еліти.

Література

1. Волков А. А. Курс русской риторики. – М.: Изд-во храма Св. муч. Татианы, 2001. – 408 с.
2. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля: – К.: МАУП, 2003. – 296 с.
3. Постовий В.Г. Трансформація та інтеграція родинних традицій виховання дітей // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 2. – С. 116 – 124.
4. Родинна педагогіка: Навч.-метод. посібник А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексеєнко та ін. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. – 216 с.
5. Руденко Ю. Д. Національне виховання: відродження, перспективи // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 1. – С. 132 – 139.
6. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: Навчально-методичний посібник для студ.педпгогіч.навч.закладів, державних універс. – К.: ІСДО, 1996. – 288с.

УДК 373.29

О.В. Чепка

НАСТУПНІСТЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглядається проблема наступності в організації навчальної діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого віку. Охарактеризовано структуру наступності навчальної діяльності, яка включає готовність старших дошкільників до навчальної діяльності та адаптацію першокласників до шкільних умов навчання. Сформульовані висновки.

Аннотация. В статье рассматривается проблема последовательности в организации учебной деятельности детей старшего дошкольного и младшего возраста. Охарактеризована структура следующей учебной деятельности, которая включает готовность старших дошкольников к учебной деятельности и адаптацию первоклассников в школьные условия учебы. Сформулированы выводы.

Annotation. The article deals with the problem of succession in organization of educational activity of senior children of preschool age and primary school children. The structure of the succession of this research is characterized and consists of readiness of senior preschool school children to educational activity and adaptation of first-formers to school conditions of education. The conclusions are formed.

Проблема наступності характеризується об'єктивним і всезагальним характером, маючи своє відображення у суспільстві, природі та пізнанні. У кожній окремій сфері вона носить конкретний зміст, який має свої особливості та значення.

На актуальності проблеми наступності в навчально-виховному процесі наголошується у державному документі – Національній доктрині розвитку освіти, яка покликана визначити шляхи розвитку освіти в Україні на першу чверть ХХІ століття. Згідно з документом, держава повинна забезпечувати наступність і безперервність освіти. Для всіх громадян України незалежно від національності, статі, соціального походження та майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я забезпечується рівний доступ до якісної освіти.

Реалізація зазначеного права передбачає прозорість, наступність системи освіти всіх рівнів, гнучке врахування демографічних, соціальних, економічних змін. Безперервність освіти реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних вікових ступенях [3, 6].

У період реформування освіти в Україні одним із найважливіших завдань, які визначає державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття) є забезпечення безперервності освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні [2].

Важливі аспекти проблеми наступності в освіті відображені у дослідженнях Л.В. Артемової, А.М. Богуш, З.Н. Борисової, З.П. Плохій, О.В. Проскури, О.Я. Савченко та ін.

Означена стаття присвячується вивченню проблеми наступності в організації навчальної діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні особливостей та значення забезпечення наступності в організації навчальної діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Завдання статті:

1. Визначити ознаки та основні характеристики наступності як педагогічної категорії;
2. Уточнити педагогічну складову понять „навчальна діяльність”, „наступність навчальної діяльності”;
3. Обґрунтувати структуру наступності в організації навчальної діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Проблема наступності є предметом вивчення різних наук і в кожній галузі вона відрізняється своїм змістом і характером, проявляючись як принцип, категорія, явище, спосіб, правило, засіб, фактор, закон чи умова. У кожній сфері наступність має свої особливості й значення – як філософське, так і конкретно-наукове: психологічне, педагогічне, дидактичне.

Наступність як педагогічна категорія є взаємозв'язком різних етапів розвитку, сутність якого полягає у відновленні і збереженні на новому етапі елементів і характеристик попередніх. При цьому новий етап, який є наслідком попереднього, є фундаментом для становлення і розвитку наступного. Наступність забезпечує взаємозв'язок елементів минулого, теперішнього і майбутнього.

Поняття наступності можна визначити з декількох позицій, які, доповнюючи одна одну, впливають на формування змісту умов забезпечення даної категорії. Ці умови характеризують зовнішні та внутрішні механізми організації наступності. Зовнішня сторона характеризується організацією роботи, а внутрішня – її змістом (включає в себе знання, уміння й навички дітей, їхнє подальше зростання та вдосконалення).

У час освітянських реформ сьогодення проблема забезпечення наступності навчальної діяльності особливо гостро постала у зв'язку з прийняттям Закону, згідно з яким діти мають іти до школи в шестирічному віці. Для вирішення цього питання необхідно з'ясувати суть, особливості та умови забезпечення наступності в організації навчальної діяльності старших дошкільників і першокласників.

Наступність є багатофункціональною педагогічною категорією і в дидактиці трактується як:

- принцип дидактики, у відповідності з яким знання, уміння й навички повинні формуватися у певному порядку: коли кожен наступний елемент навчального матеріалу взаємопов'язується з попереднім, опирається на нього й готує до засвоєння нового;

- встановлення зв'язку, послідовності, системності та правильного співвідношення у розміщенні частин навчального матеріалу на різних етапах його вивчення;
- зв'язок та узгодженість у використанні методів, прийомів, форм і засобів навчання;
- зв'язок етапів навчального процесу.

Систематизація понять наступності у навчанні дозволяє охарактеризувати цю категорію як принцип дидактики, який вимагає формування знань, умінь і навичок у відповідному порядку, коли кожний елемент навчального матеріалу логічно пов'язується з іншими, а наступне спирається на попереднє, готуючи до засвоєння нового; послідовність та системність розміщення навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчального процесу.

Для визначення поняття наступності навчальної діяльності необхідно з'ясувати суть навчальної діяльності, на яку однозначних поглядів у науковців немає. Це змушує нас детальніше розглянути сам термін „навчання”. Звернувшись до педагогічного словника С.У. Гончаренка, маємо наступне трактування поняття: „Навчання – цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини. Навчання – процес двосторонній: діяльність учня – учіння і діяльність учителя – викладання” [1, 223].

Ґрунтуючись на вище описаних положеннях, визначаємо поняття навчальної діяльності, яке є процесом організації педагогом пізнавальної активності дітей з метою засвоєння останніми програмових знань, умінь, навичок і способів дій. Структура навчальної діяльності охоплює:

- навчальну діяльність педагога, спрямовану на організацію засвоєння дітьми знань, умінь і навичок;
- власну навчальну діяльність дітей, у ході якої вони сприймають і засвоюють навчальний матеріал.

На основі визначених понять „наступності у навчанні” та „навчальної діяльності” сформулюємо поняття „наступності навчальної діяльності”. Це взаємозв'язок та узгодженість змісту, ступенів та етапів навчального процесу, методів, прийомів та форм його організації, коли знання, уміння й навички формуються у певному порядку, при якому наступний елемент навчального матеріалу, взаємопов'язуючись з попереднім, опираючись на нього, готує до засвоєння нового.

Наступність навчальної діяльності, досліджуваної в умовах дошкільної та початкової шкільної освіти, характеризується:

- злагодженою роботою педагогів, спрямованою на формування знань, умінь та навичок старших дошкільників і першокласників на основі зв'язку та узгодження змісту, форм, методів та засобів навчання цих двох ланок освіти;
- взаємозв'язком провідних видів діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, спрямованих на їх пізнавальний розвиток.

Важливою ознакою наступності навчальної діяльності в умовах дошкільної та шкільної ланок освіти є її структура, яка передбачає два етапи: формування готовності старших дошкільників до навчальної діяльності в школі та адаптація першокласників до шкільних умов навчання. Вказана ознака проблеми спрямовує на необхідність теоретичного вивчення особливостей готовності до навчальної діяльності старших дошкільників і адаптації до неї першокласників.

Проблему готовності старших дошкільників до навчальної діяльності можна трактувати як проблему зміни провідних видів діяльності дітей. У результаті класифікації і узагальнення показників рівня готовності до навчальної діяльності ми виділяємо такі:

1. Володіння достатнім обсягом знань, відповідними уміннями й навичками, загальними способами пізнавальної діяльності (аналіз, порівняння, узагальнення);
2. Мимовільна регуляція та контроль поведінки відповідно до визначених правил та вимог; уміння оцінювати власну роботу та роботу інших дітей;
3. Бажання займатися навчальною діяльністю, інтерес до знань, радість від пізнання нового.

Адаптація (від лат. *adaptatio*) до навчання, згідно з визначенням у педагогічному словнику С.У. Гончаренка, – це пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне, з точки зору індивідуальних прагнень дитини, задоволення її потреб, створення умов для її успішного навчання під час перебування в освітньому закладі [1].

Успішна адаптація до навчальної діяльності першокласників можлива завдяки обґрунтуванню особливостей навчання молодших школярів. У цей період пізнавальні процеси дітей розвиваються як кількісно, так і якісно. Збільшення швидкості процесу сприймання впливає на кількість та обсяг запам'ятовування об'єктів. Зростання пізнавальної ефективності впливає на якість знань, умінь та навичок дітей. Показники готовності до навчальної діяльності стають вищими. Поступово продуктивні види діяльності дітей заміщуються пізнавальними. Навчальна діяльність набуває яскраво виражених рис.

У той же час сензитивність цього періоду забезпечує існування двох провідних видів діяльності: ігрової та навчальної, жоден з яких не в змозі забезпечити ефективність освітнього процесу самостійно. Через це прискорення адаптації першокласників до навчальної діяльності вбачається у проведенні занять у нетрадиційних формах з переважанням активних методів навчання, а також з урахуванням чергування різних видів діяльності. Також умовами вирішення означеної проблеми є інтерес дітей до знань, бажання навчатися, радість від пізнання нового.

Підвищення показників рівня готовності до школи, а також адаптація до навчання можливі завдяки взаємопереходу провідних видів діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку: ігрової та навчальної.

Однією з основних умов забезпечення наступності навчальної діяльності є її реалізація в навчально-виховному комплексі „школа – дошкільний навчальний заклад”, який має суттєві переваги порівняно з традиційними закладами, що функціонують у різних системах освіти. Педагогічний процес навчально-виховного комплексу характеризується такими принципами діяльності: безперервність, цілісність, структурність, різновіковість, ієрархічність, взаємозалежність, послідовність, систематичність, комплексність.

На основі розглянутих положень, які висвітлюють різні сторони проблеми наступності навчальної діяльності в умовах дошкільної та початкової шкільної освіти, можна сформулювати ряд висновків.

Визначено, що наступність як педагогічна категорія є взаємозв'язком різних етапів розвитку, у процесі якого відновлюються і зберігаються на новому етапі елементи і характеристики попередніх етапів. При цьому новий етап, який є наслідком

попереднього, є фундаментом для становлення і розвитку наступного. Наступність забезпечує взаємозв'язок усіх елементів минулого, теперішнього і майбутнього.

З'ясовано, що важливою ознакою наступності є зовнішні та внутрішні механізми її організації. Зовнішня сторона характеризується організацією роботи, а внутрішня – її змістом (включає в себе знання, уміння й навички дітей, їхнє подальше зростання та вдосконалення).

Уточнено педагогічну складову понять „навчальна діяльність” та наступність навчальної діяльності”. Навчальна діяльність – це процес організації педагогом пізнавальної активності дітей з метою засвоєння останніми програмових знань, умінь, навичок, а також способів діяльності. Структура навчальної діяльності включає навчальну діяльність педагога, спрямовану на організацію засвоєння дітьми певних знань, умінь і навичок та власну навчальну діяльність дітей, у ході якої вони сприймають та засвоюють навчальний матеріал.

Наступність навчальної діяльності – це взаємозв'язок та узгодженість змісту, ступенів і етапів навчального процесу, методів, прийомів, форм його організації, при яких знання, уміння й навички формуються у певному порядку: коли наступний елемент навчального матеріалу, взаємопов'язуючись з попереднім, опираючись на нього, готує до засвоєння нового.

Важливою ознакою наступності навчальної діяльності в умовах дошкільної та шкільної ланок освіти є її структура, яка передбачає два етапи: формування готовності старших дошкільників до навчальної діяльності в школі та адаптацію першокласників до шкільних умов навчання.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Державна національна програма „Освіта”: Україна ХХІ століття. – К: Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 4–9.

УДК 811+378.12

А.В. Шишко

СКЛАДОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті досліджуються теоретичні аспекти розуміння сутності педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови. Автор робить спробу визначити основні змістовні характеристики досліджуваного поняття.

Аннотация. В статье исследуются теоретические аспекты понимания сущности педагогической компетентности будущего преподавателя иностранного языка. Автор делает попытку определить основные содержательные характеристики исследуемого понятия.

Annotation. At the article the theoretical aspects of understanding of essence of pedagogical competence of future teacher of foreign language are explored. An author gives it a shot to define basic rich in content descriptions of the explored concept.

В умовах адаптації вітчизняної системи вищої освіти до вимог Болонського процесу та сучасних суспільних трансформацій висуваються нові вимоги до викладача вищої